

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pōli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold., pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani 10. februarja 1886.

O b s e g: Naša živinoreja. — Dobro seme za prihodnjo spomlad. — Deželna komisija o zadevah trtne uši. — Imenik udov c. k. kmetijske družbe kranjske. (Dalje.) — Trgovinska in obrtna zbornica. — Zemlje- in narodopisni obrazi. Iz državnega zbora. — Naši dopisi. — Noviĉar.

Gospodarske stvari.**Naša živinoreja.**

Glavni pregreški pri naši govedoreji so ti: 1) da se redi premalo juncev, 2) da se slabe krave puščajo za pleme, 3) da se prezgodaj gonijo k juncu.

Hoĉeš li govedorejo povzdigniti na višo stopinjo, vravnati moraš najpoprej primerno rejo plemenih juncev. Gledé tega je pri nas še zeló slaba: redke prav so občine, kjer je ta zadeva pametno vravnana. O potrebi dobrih juncev paĉ ni treba veliko govoriti: vsak umen kmetovalec mora sprevideti, da ni vse eno, ali dober junec vcepi svoje dobre lastnosti teletom vbrenjenih krav, ali pa slab junec svoje slabosti. Ena slaba krava stori v enem letu le eno samo slabotno tele; po enem slabem juncu podeduje v enem samem letu kakih 80 ali tudi še več telet slabe junceve lastnosti.

Ni vsak junec za pleme; izbere naj se le po razumnem pretehtovanji izvedenih mož. Posebno napaĉno ravnaajo v takih krajih, kjer prepuščajo rejo junca tistemu, izmed obĉincev, kateri najmanj tirja za pripuščanje. Tak ĉlovek bo skrbel gotovo le za to, da si junca dober kup pridobi in brez velikih stroškov preredi. V takih okolnostih junci ne bodo zadostovali niti najzmernišim tirjatvam.

Druga napaka je ta, da se skoro povsod premalo juncev redi. Niĉ bolj ne škoduje juncu, ko prepogostna poraba. Vsled tega pa junec oslabi in neporaben postane, krave ostanejo pogosto jalove ali pa imajo slabotna teleta. Po naših hribih, kakor sploh po takih krajih, kjer gonijo živino na planine, se stori večina telet od januarija do marca meseca; krave se po tem takem brejijo veĉidel od aprila do junija; v tem času toraj imajo junci mnogo opraviti. Pri takih okolnostih bi se moral držati en junec na vsakih 60 do 70 krav, le ondi, kjer se krave brejijo skozi celo leto, zna zadostovati en junec tudi za 80—100 krav. Zgodi se pa vĉasi, da redé za 150—200 ali še več krav le enega samega junca. Kaj dobrega se mora od tega pričakovati!

Praša se, kako bi se dalo tem napakam v okom priti? Zastran tega moram naše živinorejce zavriniti na Švico: tam je reja plemenih bikov prav pri-

merno vravnana po postavah. Enaka postavna vredba bi bila tudi pri nas potrebna. Ta zadeva je toliko važna, da se sme po vsej pravici priporočati v premislek postavodajalnim skupšĉinam: deželnemu in državnemu zboru. Ne bode toraj brez koristi, ako važniše toĉke dotiĉnih švajcarskih postav omenim:

1. V obĉinah, ki redé 60—80 krav, se mora rediti en junec, kjer je 80—150 krav, dva junca, in dalje za vsakih 100 krav pa še eden. Take obĉine, ki nimajo 80 krav, se lahko pridruĉijo sosednim obĉinam, ali gledé števila se morajo ravnati po omenjeni postavi.

2. Biki morajo biti kakega boljšega švicarskega plemena, ali vsaj njihov v Švajci izrejeni zaplod po prvem vskrižnem spojanji. Obĉine smejo rediti le take junce, ki nimajo manj ko 12 mesecev, in ne več ko dve leti in pol.

3. Vsako leto pripeljejo bike v glavna okrajna mesta vsacega kantona na ogled; pripeljati se morajo vsi plemenjaki. Od vlade izvoljen odbor kakih 3—5 izvedencev (umnih kmetovalcev in živinskih zdravnikov) preiskuje razstavljenе bike, ali so dobri za plemenjenje, in ali zadostujejo postavnim tirjatvam. Juncem, ki so za to, vĉgejo nekakošno znamenje v rog; nesposobni pa se zvržejo in zaznamvajo za nesposobne. Zvrĉeni junci se pod ojstro kaznijo ne smejo rabiti za obĉinske plemenjake. Ako se je plemenji bik kake obĉine zvrĉel, ali pa ĉe je preiskovanje doneslo, da je v kaki obĉini prekljohno število plemenjakov, se mora zvrĉeni junec v 4 tednih z drugim sposobnim nadomestiti, in število manjkajoĉih bikov dopolniti, ter enemu udu preglednega odbora pripeljati v predlog.

4. Z omenjenim pregledovanjem plemenih juncev je navadno zdruĉena tudi razdelitev daril za najboljše plemenjake, pogostoma tudi za krave in vole. Obdarjeni junci se 7 mesecev ne smejo prodati brez vladnega dovoljenja. Ako bi okolnosti tako nanesle, da bi se tak plemenjak moral zaklati ali skopiti, se mora prej dobiti privoljenje vsaj enega uda preglednega odbora.

Te so glavne doloĉbe, katere nahajamo v švicarskih postavah. Kdor kako teh naredeb prestopi, zapade velikim denarnim kaznim.

Na Virtemberskem, kjer govedoreja stoji na visoki stopinji, so se tudi dobro obnesle postavne na-

redbe gledé reje plemenjakov. Ondi se tudi nahaja v vsakem okraji odbor, sestavljen iz enega živinozdravnika in enega umnega kmetovalca. Ta odbor mora nadzorovati bikorejo, mora vsaj enkrat na leto prehoditi vse vasi svojega okraja in pregledati v kakem stanu, da je ondi bikoreja. Pri tej priložnosti mora odbor gledati na to, ali so izbrani junci primerni govejim plemenom ondotnega kraja, ali so biki taki in ali se redé v tolikem številu, kakor postava veleva. Glavne točke teh postav pa so te, da mora plemenjak imeti vsaj 1½ leto in ne čez 6 let, da se mora rediti en močan bik za 70—100 krav; le v takih občinah, ki redé 400 ali več krav, se sme rajtati do 120 krav na enega junca.

Dalje mora se skrbeti za prostoren, dovolj visok in zračen hlev. Zraven hleva mora biti ograjeno, ravno skakališče, ki ne sme biti na očitnih, javnih prostorih. Po tem prostoru se junec lahko včasih sprehaja, ker ne sme za čedo na pašo. Odbor mora tudi preiskovati, ali je gleštanje in krmenje juncev primerno in ali ne daje tirjanje pojnine (plačila za skakanje) priložnosti kakim pritožbam.

Zraven postavnih določeb podpirajo tudi kmetijske družbe prav izdatno vspešen razvitek govedoreje; one namreč skrbé, da se izberó najpripraviša plemena, da se izpolnijo pogoji dobre bikoreje; one pospešujejo spodrejo mladih juncev z razpisovanjem daril, s tem, da pomagajo lastnikom za dober prodaj, končno s tem, da včasih same nakupijo junce žlahtnih plemen ali pa da kupovalce denarno podpirajo.

Pa tudi brez enakih postav, kakoršne imajo razen Švice in Virtemberške še mnoge druge dežele, se dá gleštanje juncev primerno vravnati, samo da ne manjka dobre volje in prave razumnosti. Ali pa mar po naših planinah res ni takih mož, ki imajo dovolj dobre volje in potrebne vednosti, zraven tega tudi dovolj veljave pri soobčanah, dovolj moči jih spodbuditi k združenemu delovanju?

Izvolijo naj se dalje le junci od dobromolznih krav; stara skušnja namreč uči, da se tudi po juncih podeduje dobrota in obilnost mleka. Junci naj bodo lepo zraščeni, močni v zadnjem ne pretežki v sprednjem koncu; junci, ki so spredaj težki, zadej pa tenki, šibki, ne morejo pri skakanju teže svojega trupla vzdržati na zadnjih nogah in krave lahko na tla polomijo. Velikost in teža bikov mora biti primerna velikosti krav. V občinah, ki potrebujejo po več bikov, storijo najbolje, če redé ob istem času biki razne starosti, razne velikosti.

Nekateri živinorejci štejejo široko čelo za poglavito znamenje dobrega junca. To pa ni res. Od takih juncev dobijo tudi teleta široke glave; zavoljo tega se težavno storijo in krave pri tem trpé. Nikar naj se tedaj ne izbirajo junci s preširokim čelom.

Gleda naj se posebno na čedne kosti, ohlavtno, tenko kožo, mehko dlako, široke prsi, širok križ, raven, širok hrbet, na to da so rebra lepo zbočena in otočena in koncema tudi na to, da je junec mirnega obnašanja.

Pa tudi pri izbiranju krav in telet, ki jih puščajo za rejo, kmetovalci prelahkomiselno ravnajo. Pri kupovanju se dajo pogosto zapeljati od zunanosti živine, od barve, ter gledajo premalo na znamenja, ki razodevajo, katerega plemena da je živina, ki kažejo, ali je dobra za mleko ali ne. Še manje pa oskrbijo, kedar doma puščajo teleta za rejo; večidel le naključba odloči, katero tele naj ostane za rejo, in katero naj gre v mesnico. Kakor pri izbiranju juncev se mora tudi tukaj dobro paziti, da se pusté le teleta od dobrih krav, ker le taka bodo s časom obilno dobrega mleka dajala. Če kdo doma spodreja živino, mu bo polovica

kravic, ki se mu storijo, vselej zadostovala za rejo; brez težave tedaj more izbrati telice od boljših krav, ki jih ima v hlevu. Lastniku petnajstih krav, na pr. se stori na leto vsaj 12 mladičev. Med temi bo podprek 6 kravic 6 junčičev. Ako vsako leto polovico teh telic pusti za rejo, lahko vsako leto tri starše, slabše krave odvrže.

Tretja napaka je ta, da se junice premlade gonijo k juncu. Da bi se junic dolgo brez prida ne redilo, da bi zgodaj teleta in mleko od njih imeli, gonijo junice zeló prezgodaj, včasih uže v prvem letu. Skušnja, dolga skušnja pa uči, kako da je škodljivo tako ravnanje. Ako se premlada, nerazvita junica (naše junice so pa večidel take, ker se jim premalo klade) vbreji, to škoduje v dvojnem oziru: junica sama v rasti zaostane, ker piča služi zdaj v živež mladiču, ki ga v sebi nosi, pozneje se pa v mleko predeluje; od druge strani so pa teleta od nedoraslih junic majhna, slabotna in se lepo ne razvijajo. Le od močnih, dobro razvitih krav in junic se smejo pričakovati teleta, ki se bodo lepo razvijala. Naša goveja plemena se razvijajo počasno; ni toraj prav, če se gonijo pred spolnjenim drugim letom; le junice takih plemen, ki hitreje rastejo, se smejo goniti uže v 1½ ali v 1¾ letu.

Tudi junec naj se ne rabi, dokler nima 1½ leta, sicer se bodo pokazali gledé njegove rasti, kakor tudi na zarojenih teletih isti škodljivi nasledki, kakoršni pri junicah, ki se premlade plemenijo.

Toda napake pri plemenenju niso edine krive nepovoljnega zaostanka naše živinoreje; tudi gleštanje naše živine se mora grajati, posebno v planinah, o čemur v drugem članku hočemo govoriti.

Dobro seme za prihodnjo spomlad

je dobiti pri C. Rambouseku v Zborowu pri Forbesu na Českem. Ta gospod, ki je dopisujoči član c. k. kmetijske družbe na Kranjskem, peča se izključljivo le s pridelovanjem semena. Gospod Rambousek je kmetijski družbi uže večkrat brezplačno prepustil svoja semena, katera so se tu pri nas vedno vrlo obnesla; ravno tako je tudi za letošnjo spomlad nekaj novih semen obljubil. Posebno se omenjeni gospod peča s pridelovanjem žitnega semena in krompirja. Ker so njegove cene zeló nizke, blago pa izvestno dobro, priporočamo našim bralcem to semensko tvrdko. Naslov je: Samenzuchtstation des C. Rambousek in Zborow bei Forbes in Böhmen.

Deželna komisija o zadevah trtne uši

imela je v ponedeljek 24. januarija t. l. svojo prvo sejo. Predsedoval je gospod deželni predsednik baron Winkler, navzoči so pa bili gospod vladni svetnik A. Globočnik kot vladni referent v zadevah trtne uši, gospod dr. Vošnjak kot zastopnik deželnega odbora, gospod tajnik Gustav Pirc kot zastopnik c. k. kmetijske družbe, gosp. dr. Mencinger kot zastopnik iz vrste vinarjev, in gosp. Reichel, vodja preiskovalne komisije na Dolenjskem. Član deželne komisije gospod vodja R. Dolenc bil je vsled družbinskih razmer zadržan se seje udeležiti.

Komisija storila je sledeče ukrepe oziroma sklenila na više mesto predlagati:

1. Komisija izreče, da uvidi, da je zasajenje vinogradov z ameriškimi trtami edino sredstvo zoper trtno uš.